

De tijd stond drie jaar stil in Panningen, totdat koster Nicolaas zich ontfermde over het torenuurwerk van de ‘kepèl’

Bron: dagblad De Limburger (online) van 06-05-2026 door Wim Daniels



Het centrum van Panningen begin jaren twintig van de vorige eeuw, met in het midden de kapel van O.L. Vrouw van Zeven Smarten. © archief Heemkundevereniging Helden

Tijdens een van mijn zoektochten in archieven stuitte ik op een artikel over het torenuurwerk van de kapel van Onze Lieve Vrouw der Zeven Weeën, waaraan Panningen de bijnaam ‘Kepèl’ te danken heeft.

Met een torenuurwerk wordt een uurwerk aangeduid dat een grote klok aandrijft. Deze grote klokken zijn van oorsprong te vinden in torens van kerken. Vandaar de naam torenuurwerk.

Wie het torenuurwerk heeft uitgevonden is niet bekend. De eerste torenuurwerken, eind dertiende eeuw, geven slechts een signaal op gezette tijden; bijvoorbeeld om de gebedstijden in een klooster of kerk aan te kondigen. In het midden van de vijftiende eeuw verschijnen de eerste torenuurwerken met wijzerplaten. Deze torenuurwerken vervullen een belangrijke rol in het dagelijks leven, voor het aangeven van begin- en eindtijden van onder meer markten, betaalde arbeid en het openen en sluiten van de stadspoorten.

De nauwkeurigheid van de eerste torenuurwerken laat te wensen over. De tijd wordt gelijk gezet om twaalf uur 's middags als de zon precies in het zuiden staat. Meestal

zit ergens in de toren een raampje waardoor de zon naar binnenvalt op een afgetekende plaats op een muur in de toren. Het is dan ook niet overal op precies hetzelfde tijdstip twaalf uur, zoals dat tegenwoordig is. Torenuurwerken worden in de zeventiende eeuw aanmerkelijk verbeterd door Christiaan Huygens. Hij is de uitvinder van het slingeruurwerk, wat een meer zuivere tijdmeting tot gevolg heeft.

Het uurwerk staat meestal in een koude, stoffige toren met galmgaten, waar wind, regen, sneeuw en de zon vrij spel hebben. Door de weersinvloeden vraagt het uurwerk regelmatig en goed onderhoud. Vroeger was dat meestal de taak van de koster, die iedere dag de toren in moest om het uurwerk te smeren, schoonmaken en de tijd goed te zetten.

De Panningse kapel krijgt in 1722 het torenuurwerk geschonken van Johan Albert Bouwens van der Boyen, baron van Neeryssch, heer van Venray en Helden en erfvoogd van Roermond, omdat zijn dochter op drie september 1722 in het huwelijk treedt met Karel Jozef baron van Overschie. Kort na de dood van Johan Bouwens van der Boyen in 1728 blijft het uurwerk ten gevolge van slecht onderhoud stilstaan en raakt in onbruik. Pas in 1731 besluit het bestuur van de heerlijkheid Helden dat het onderhoud en beheer van het uurwerk in handen moet komen van een betrouwbaar persoon, zodat het weer dienst kan doen als tijdinstrument voor de Kepèlse bevolking en passerende vreemdelingen. Zij dragen het onderhoud en beheer van het uurwerk met ingang van 18 september 1731 op aan de koster van de kapel, Nicolaas Knops.

Als vergoeding voor het smeren en regelen van het uurwerk kan koster Nicolaas Knops zijn leven lang gebruik maken van de zolder van de gemeenteschool en vissen in het gemeentewater 'den deyndrick'. Een en ander wordt vastgelegd in een akte van de scholtis, schepenen en geswoorens der heerlyckheydt Helden, gedateerd 18 september 1731

Dit is een samenvatting van een artikel in het historisch tijdschrift De Moennik van Heemkundevereniging Helden.